

Sverige – så in i Norden efter

En jämförelse av nationell bibliotekspolitik i Danmark, Finland,
Norge och Sverige

Svensk Biblioteksforening september 2007

SVENSK BIBLIOTEKSFÖRENING

Box 3127, 103 62 STOCKHOLM

Tel: 08-545 132 30. Fax. 08-545 132 31

E-post: info@biblioteksforeningen.org www.biblioteksforeningen.org

Innehåll

Förord	5
Om rapporten	7
Danmark	9
Stora investeringar i de danska biblioteken	9
Särskild myndighet	10
Tidigt fokus på biblioteken i informationssamhället	11
2006 års nationella strategi	11
Utan efterfrågan inget uppdrag	12
Finland	13
Stark tradition ger många besök och utlån	13
Ökat statligt intresse för biblioteken på 1990-talet	14
2003 års nationella strategi	15
Strategin förverkligas	15
Allas rätt till information och kunskap	16
Norge	17
Få utlån, många serviceställen	17
ABM-myndighet	18
Bibliotekreform 2014	18
Konsolidering	20
Tydligare offentligt ansvar för kulturen	20
Sverige	21
Sverige varken bäst eller sämst	21
Utredning av folkbiblioteken på 1980-talet	22
Varken vision eller myndighet	23
De uteblivna åtgärderna	23
Samma problem men olika lösning	25
Danmark betalar mest, Finland har flest besök och utlån	25
Samma utmaningar	27
Svenska bibliotek utan karta och kompass	27
Biblioteken i Danmark, Finland, Norge och Sverige 2006	31
Källor	32

Förord

Sverige saknar en samlad nationell bibliotekspolitik. Det tycker vi är ett stort bekymmer. Sverige ligger långt efter övriga nordiska länder och missar chansen att ta tillvara bibliotekens fulla potential. Resultatet är att Sverige och dess invånare inte får tillgång till ett världsledande bibliotekssystem – en viktig källa för lärande, kunskap och innovationskraft. Avsaknaden av ett samlat politiskt intresse för biblioteken har lett till en alarmerande situation. 400 folkbibliotek har lagts ned, 450.000 elever saknar adekvat bemannade skolbibliotek och bokbussarna blir färre och färre. Närheten till bibliotek, dess böcker och tjänster har kraftigt försämrats. Under samma tid får barn allt sämre tillgång till böcker i hemmen. Samtidigt krymper antalet böcker på biblioteken, boklånen minskar och läsförståelsen sjunker. Otroliga en tredjedel av 15-åringarna i Sverige läser aldrig för nöjes skull. Bara var tredje tillfrågat barn är nöjt med sina biblioteksbesök och endast knappt hälften tycker att det är roligt att läsa böcker. Det finns också betydande klyftor i biblioteksanvändandet och bokläsandet. Nära 90 procent av de med hög utbildning besöker bibliotek, läser böcker och använder bibliotekstjänster. Av de lågutbildade är det 42 procent som besöker bibliotek och 71 procent som läst en bok. Bland lågutbildade minskar bokläsandet över tid.

Sverige har idag en biblioteksverksamhet som ger ojämlik tillgång till bibliotekens tjänster. Utvecklingen har varit ojämn och servicen är långt ifrån likvärdig över landet. En orsak till det är att det saknas en övergripande struktur, som har både kompetens och mandat att samordna och utveckla en samlad bibliotekspolitik utifrån en helhetssyn på bibliotekens roll i samhället och därmed också deras roll för olika politikområden. I ett land som säger sig vilja bli världsledande kunskapsnation får invånarna, särskilt de med låg utbildning och barnen, sämre tillgång till information av hög kvalitet och alla får inte den kvalificerade hjälp att finna relevant information, som man borde ha rätt till.

I Danmark, Finland och Norge har man identifierat liknande problem och där har man valt att ta ett nationellt helhetsgrepp om frågorna. De

senaste åren har präglats av utvärderingar och självkritik, visioner om vilken roll biblioteken ska spela i framtiden, strategier för hur man ska nå dit och tydligare uttalanden om vems ansvaret är för att biblioteken utvecklas i rätt riktning. Biblioteken byter identitet från kulturella institutioner till samhällets kunskapscentraler. De förändras från att vara självständiga och samlingsorienterade till att utgöra delar i ett flexibelt system präglat av modern teknologi, kvalitet och användarvänlighet.

I Sverige har frågorna däremot till stor del mötts av passivitet och ointresse på nationell nivå. För att inspirera till en förändring vill därför Svensk Biblioteksforening lyfta fram de lösningar man formulerat i Danmark, Finland och Norge. Vår förhoppning är att de goda exemplen ska resultera i insatser och åtgärder, så att även de svenska biblioteken kan få karta och kompass med sig in i kunskapssamhället. För Sverige ska väl ändå inte vara så in i Norden efter?

Niclas Lindberg
Generalsekreterare

Om rapporten

I rapporten *Sverige – så in i Norden efter* jämförs den nationella bibliotekspolitiken, med fokus på folkbiblioteken, i Danmark, Finland, Norge och Sverige. Länderna har valts eftersom de har liknande förutsättningar och struktur. Biblioteken har ungefär samma bakgrund, länderna är någorlunda lika stora och de har en jämförbar social och ekonomisk sammansättning. Det är också anledningen till att Island inte tagits med – skillnaderna är för stora för att en komparation skulle kunna bli upplysande. Den som är intresserad av att orientera sig om läget i andra länder – exempelvis Storbritannien och Tyskland – kan läsa boken *Är det på efterkälken Sverige åker?* i vilken Bjarne Stenquist förtjänstfullt jämför bibliotekspolitiken i ett antal europeiska länder.

I rapporten används ”traditionella” mått på biblioteken: antal besök, antal utlån och liknande. Vi är mycket väl medvetna om att dessa endast mäter några av bibliotekens egenskaper. Tyvärr är det fortfarande dem man har att tillgå, men fler och fler sidor av biblioteken mäts och inom några år kommer förmodligen andra aspekter att vara möjliga att jämföra.

Uppgifter om de nordiska ländernas besök, bestånd, utlån, kostnader med mera för år 2006 återfinns dels i avsnitten om de olika länderna, dels i en gemensam tabell i slutet av rapporten. Kostnaderna i Danmark, Finland och Norge är omräknade till svenska kronor enligt den svenska riksbankens årsgenomsnitt.

Rapporten är skriven av Anna Kåring Wagman, utredare vid Svensk Biblioteksförening.

Danmark

Bibliotekslag:	2000
Departement:	Kulturministeriet
Myndighet:	Biblioteksstyrelsen
Struktur:	Folkebiblioteker. Centralbiblioteker: tio med brett uppdrag, sex med särskilda uppdrag, t ex lokalhistoria, nättjänster, ljudböcker.
Nationalbibliotek:	Det Kongelige Bibliotek, Köpenhamn

Befolkning	5,4 milj
Befolkningstäthet	125 inv/km ²
Antal kommuner	98
Totalt antal serviceställen	681
Invånare/serviceställe	7930
Bestånd böcker	28 milj
Böcker/invånare	5
Utlåning böcker	52 milj
Utlåning böcker/invånare	10
Utlåning andra medier	21 milj
Utlåning andra medier/invånare	4
Total utlåning	73 milj
Total utlåning/invånare	14
Besök	34 milj
Besök/invånare	6
Driftsutgifter	3600 milj SEK
Driftsutgifter/invånare	675 SEK
Medieutgifter	471 milj SEK
Medieutgifter/invånare	87 SEK
Årsverken	4730
Invånare/årsverke	1140

Stora investeringar i de danska biblioteken

De danska folkbiblioteken har en stark ställning. De har inte tappat särskilt många besökare det senaste dryga decenniet och en långsiktig minskning i bokutlåningen har kompenseras av ökad utlåning av andra medier. Däremot har man kunnat konstatera en minskning i besök och utlån de senaste två eller tre åren. Besöken ökade fram till 2003, men har sedan dess alltså minskat.

Den totala utlåningen ökade 2001–2004, trots att bokutlåningen minskat konstant sedan länge. Detta berodde på att utlåningen av andra

medier, särskilt musik, rörliga bilder och multimedia ökade så mycket i början av 2000-talet. Men sedan 2004 kan inte detta kompensera för den minskade bokutlåningen, vilket gör att den totala utlåningen sjunker. Likaså minskar det totala beståndet på biblioteken. Det är ett allt mindre bokbestånd som är anledningen till det, eftersom antalet andra medier ökar.

Antalet serviceställen, öppettimmar och årsverken (särskilt assistenternas) har minskat sedan 2000. Kostnaderna har ökat svagt under 2000-talet, med undantag för perioden 2005–2006, då de minskade något.

I jämförelse med de andra länderna satsas mycket pengar på de danska biblioteken. Till exempel får de danska biblioteken mer än dubbelt så mycket som de norska, i relation till befolkningens storlek.

Danmark har få serviceställen i relation till antalet invånare i jämförelse med Sverige, Finland och framför allt Norge. Men då måste man komma ihåg att landets yta är mindre och befolkningstätheten bra mycket högre i Danmark än i de andra länderna. Det är alltså inte långt till ett bibliotek i Danmark, även om antalet filialer per invånare är mindre.

Särskild myndighet

Det statliga engagemanget i de danska biblioteken har rötter långt bak i tiden. Danmark fick sin första bibliotekslag 1920 och staten betalade länge ungefär hälften av bibliotekens kostnader.

Statsbidragen till biblioteken ersattes 1983 av generella statsbidrag till kommunerna, vilket minskade statens möjligheter att påverka biblioteksverksamheten. Under 1990-talet inrättades dock en gemensam myndighet för olika sorters bibliotek, Biblioteksstyrelsen. Bildandet av styrelsen innebar att Kulturdepartementet behöll en aktiv roll i utvecklingen av folkbiblioteken. I Danmark har staten därmed inte frånsagt sig möjligheten att påverka, vilket man gjort i många andra länder. Vad gäller den ekonomiska styrningen har staten dock mindre möjligheter att direkt påverka kommunerna.

Biblioteksstyrelsens uppgift är att utöka samarbetet mellan olika bibliotekstyper och uppmuntra och stödja försök och utveckling. Styrelsen är underställd Kulturdepartementet och har till uppgift att bistå regeringen och kommunerna med underlag och vara rådgivande i bibliotekspolitiska frågor. En annan huvuduppgift är att fördela pengar

till olika utvecklingsprojekt. Dessutom utför man ett antal myndighets- och förvaltningsuppgifter, till exempel sammanställning av statistik. Styrelsen tar också många egna initiativ och är i praktiken den aktör som formar biblioteksutvecklingen i Danmark.

Tidigt fokus på biblioteken i informationssamhället

I Danmark var man förhållandevis tidigt ute med att diskutera bibliotekens framtid. I början av 1990-talet tillsattes en statlig utredning, *Utvalget om bibliotekerne i informationssamfundet*, vars uppgift var att utreda informationssamhällets konsekvenser för den danska samhällsutvecklingen. Utredningen betonade bibliotekens uppgift att hjälpa medborgarna att hantera det nya informationssamhället och man underströk hur viktigt det var att biblioteken tog till sig nya medier och blev ”hybridbibliotek”. Likaså diskuterade man tidigt problemen med bristande samordning.

2000 kom en ny dansk bibliotekslag, vilken på flera punkter följde den tidigare utredningen. Redan i lagens första paragraf beskrivs att bibliotekens uppgift är främja upplysning, utbildning och kulturell aktivitet med hjälp av olika medier, till exempel musikbärande material eller elektroniska resurser. Lagen föreskriver att olika bibliotek ska samarbeta, att kommunerna är skyldiga att driva bibliotek, att lånen ska vara gratis, men att biblioteken kan få ta betalt för andra tjänster, såsom konsultationer och kurser, och att endast kvalitets-, allsidighets- och aktualitetsaspekter ska få påverka urvalet av biblioteksmaterialet – inte religiösa, moraliska eller politiska synpunkter.

I samband med den nya lagen gavs biblioteken också ökade anslag. Biblioteksstyrelsen har haft ansvaret för utvecklingsarbetet, som bland annat handlat om förbättringar av den teknologiska infrastrukturen, skapande av en gemensam biblioteksportal (bibliotek.dk), höjd kompetens hos bibliotekspersonalen samt inrättande av en ny struktur för centralbiblioteken med tio regionala centralbibliotek och sex med specialkompetens.

2006 års nationella strategi

Visionerna och verktygen fanns alltså redan tidigt och de senaste åren har mycket av arbetet gått ut på att föra ut budskapen till kommunerna och de enskilda biblioteken. 2006 formulerade Biblioteksstyrelsen en nationell strategi (*Fra information til viden*), vars huvudbudskap är att biblioteken måste lämna det gamla bakom sig och anamma den nya

utvecklingen. På ett större plan kopplas biblioteken till regeringens satsningar på forskning, utbildning och innovation med syfte att Danmark ska stå sig väl i den internationella konkurrensen, vilket i sin tur är en förutsättning för fortsatt välfärd. Biblioteksstyrelsen påpekar att regeringens visioner om Danmark som en ledande kunskapsnation är en utmaning för biblioteken, men som – om de lyckas – också kan ge biblioteken en central placering i samhället.

I strategin målar styrelsen upp två scenarier kring hur de danska biblioteken kan fungera om 15 år. Antingen kan de vara ”zombier” – utdöende rester från ett gammalt samhälle, dömda att ersättas av modernare lösningar. Eller så kan de vara en viktig resurs i den globala ekonomin, genom att de utvecklar ett unikt kunskapsnätverk. Biblioteksstyrelsen tror inte att biblioteken är helt försvunna om 15 år, men menar att det finns risk för att de bara används av en liten elit eller endast har sociala uppgifter. Därmed skulle de förlora sin unika position som förmedlare av fri och lika tillgång till information och kunskap och inte leva upp till målsättningarna om biblioteken som centrala institutioner i informationssamhället.

Den 1 januari 2007 genomfördes en stor kommunreform i Danmark, vilken påverkat bibliotekssektorn. 14 län ersattes av fem regioner och antalet kommuner reducerades till knappt hundralet, vilket är ungefär en tredjedel så många som tidigare. Biblioteksstyrelsen har ställt sig positiv till de förändringar som reformen medför. Man tror att den pågående kommunreformen kommer att ytterligare förstärka de koncentrations- och rationaliseringstendenser som redan påbörjats. Reformen kommer att leda till färre och större system, vilket möjliggör mer radikala prioriteringar.

Utan efterfrågan inget uppdrag

I Danmark resonerar man alltså i termer av utbud och efterfrågan. Biblioteken måste utveckla ett utbud som användarna inte kan få alls eller lika lätt någon annan stans. Kan inte biblioteken leverera det som användarna behöver, så kommer de inte att söka sig till biblioteken i fortsättningen. Det gäller därför att biblioteken anpassar sig till den teknologiska utvecklingen och till nya medier, eftersom allt tyder på att de traditionella tjänsterna tappar mark till förmån för de virtuella. Biblioteket får inte uppfattas som ett hus med böcker, utan som en plats med unik informations- och kunskapskompetens, känt för sin höga kvalitet.

Finland

Bibliotekslag:	1998
Departement:	Undervisningsministeriet
Myndighet:	(Gruppen för biblioteksförvaltning inom Undervisningsministeriet)
Struktur:	Kommunala (allmänna) bibliotek. Landskapsbibliotek med samordningsansvar. Helsingfors stadsbibliotek är centralbibliotek för de allmänna biblioteken, vilket innebär att man erbjuder service och tjänster till de allmänna biblioteken.
Nationalbibliotek:	Helsingfors universitetsbibliotek. Nationalbiblioteket har vissa samordnings- och utvecklingsuppgifter även för de allmänna biblioteken.

Befolkning	5,2 milj
Befolkningstäthet	16 inv/km ²
Antal kommuner	416
Totalt antal serviceställen	858
Invånare/serviceställe	6060
Bestånd böcker	36 milj
Böcker/invånare	7
Utlåning böcker	74 milj
Utlåning böcker/invånare	14
Utlåning andra medier	27 milj
Utlåning andra medier/invånare	5
Total utlåning	101 milj
Total utlåning/invånare	19
Besök	60 milj
Besök/invånare	11
Driftsutgifter	2300 milj SEK
Driftsutgifter/invånare	451 SEK
Medieutgifter	340 milj SEK
Medieutgifter/invånare	65 SEK
Årsverken	4780
Invånare/årsverke	1090

Stark tradition ger många besök och utlån

För Finlands del ägde ett utvecklingsbrott rum 2004. Femårsperioden före 2004 präglades av tillväxt: såväl mediebeståndet som bokutlåningen, den totala utlåningen per invånare, besöken, antal serviceställen och antal årsverken ökade. Perioden efter 2004 har utmärkts av minskningar och neddragningar. En markant tillbakagång har skett i antal böcker och totalt bestånd och i bokutlåning och total utlåning per invånare. Även

antalet fysiska besök, serviceställen och årsverken har minskat. Däremot har omkostnaderna per invånare fortsatt att öka. Likaså har antalet AV-medier blivit fler på lång sikt, även om AV-lånen faktiskt minskat något de senaste två åren.

I jämförelse med grannländerna får Finland högst värden både vad gäller bokbestånd, utlån, besök och antal årsverken per invånare. Trots detta är det inte Finland som vare sig betalar mest för sina bibliotek eller har flest filialer.

Förklaringen till den stora användningen av de finska biblioteken ligger delvis i historien. Det finska språket är relativt nytt som skriftspråk och i Finland är den finskspråkiga litteraturen starkt förknippad med landets självstyre. Den unga nationen har lagt stor vikt vid att vårda sitt språk, sin litteratur och sina bibliotek. En annan förklaring är att de finska skolbiblioteken är jämförelsevis dåligt utbyggda. Eleverna är således hänvisade till kommunens allmänna bibliotek.

Ökat statligt intresse för biblioteken på 1990-talet

Den första finska bibliotekslagen skrevs 1928 och staten bidrog länge till driften av biblioteksverksamheten och till byggandet av nya lokaler. 1993 byttes dock det tidigare öronmärkta statsbidraget till kommunerna ut mot en klumpsumma för kultur och skola. En ekonomisk kris i många finska kommuner gjorde att pengarna användes till andra ändamål och många bibliotek drabbades av nedskärningar. 1990-talet präglades därför av större kommunal frihet vad gällde biblioteken, men samtidigt besparingar.

Sedan slutet av 1990-talet har dock centrala initiativ tagits för att utveckla bibliotekssektorn. 1999 trädde en ny bibliotekslag i kraft. Den nya lagen betonade bibliotekens betydelse som kunskapsinstitutioner. Exempelvis sägs att biblioteken ska stödja möjligheterna till livslångt lärande. Vidare tar den upp att biblioteken ska främja litterära och konstnärliga intressen, medborgerliga färdigheter och internationalisering. Lagen innehåller också vissa krav på personalens utbildning, bestämmelser om att lån ska vara avgiftsfria och påbud om att biblioteken måste genomföra utvärderingar av verksamheten.

I samband med den nya lagen 1998 tillsatte Undervisningsministeriet en samarbetsgrupp bestående av personer från olika håll inom biblioteksväsendet. Gruppen kom med en rad förslag, vilka följdes upp 2003 i en av ministeriet formulerad nationell biblioteksstrategi.

2003 års nationella strategi

Strategin tar sin utgångspunkt i det nya kunskapssamhället och allas rätt att kunna delta i detta med samma förutsättningar, oavsett vem man är eller var man bor. Biblioteksfrågorna måste samordnas och servicen gentemot användarna utmärkas av ett helhetsperspektiv. Strategin andas missnöje med ineffektivitet och orättvisa förutsättningar.

I strategin formuleras tydligt vilka problem som finns för de finska biblioteken. Ett av de största problemen anses vara att det saknas helhetssyn, utvecklingsansvar och politisk vilja för biblioteksfrågorna. Ingen instans tar på sig ett samlat ansvar för bibliotekssektorn. I stället uppstår sammanjämningsproblem och beslutsfattandet blir tungt och oflexibelt. Statsförvaltningen saknar en ansvarig nationell och sektorsövergripande instans för biblioteksfrågor (i dagsläget finns endast en förvaltningsgrupp för biblioteksfrågor inom Undervisningsministeriet). I relation till kommunerna kan staten inte styra utvecklingen eller ingripa i missförhållanden.

Biblioteken präglas av ojämn tillgång, låg kvalitet, omodern teknisk infrastruktur och otillräcklig kompetens hos personalen. Bristande samordning leder till dubbelarbete, felaktiga val och beslut, förspillda investeringar och tidsslöseri. Samlingar och databaser är spridda och biblioteken är dåligt anpassade till kundernas krav och behov.

Lösningarna formuleras i termer av ökat samarbete mellan stat och kommuner, kommunerna sinsemellan och mellan olika sorters bibliotek. Utvecklingsarbetet ska bedrivas på central nivå, medan de enskilda biblioteken ska ägna sig åt kärnverksamheter och betjäning. Många verksamheter bör standardiseras, till exempel webbtjänster, och den teknologiska infrastrukturen förbättras. De finska biblioteken måste bli hybridbibliotek för att kunna möta framtida krav och behov och för att leva upp till det uppdrag som riksdagen gav biblioteken 1998, nämligen att sköta befolkningens informationsförsörjning även i en digital omgivning. Kvaliteten på verksamheterna måste höjas, liksom personalens kompetens. Vidare föreslår man budgetfinansiering för centraliserade och regionala tjänster, vilket innebär ökade möjligheter att säkerställa att pengarna kommer biblioteken till nytta.

Strategin förverkligas

Strategin har fått flera praktiska konsekvenser. En av de viktigaste har varit att Nationalbibliotekets ställning har stärkts. Från och med augusti 2006 utvidgade Nationalbiblioteket vid Helsingfors universitet sin

service till att utöver universitetsbiblioteken betjäna även folkbibliotek och specialbibliotek. Nationalbiblioteket har därmed blivit en gemensam serviceenhet för hela biblioteksnätverket och erbjuder till exempel tillgång till nationella databaser, elektroniskt material och programvaror till samtliga bibliotek.

En annan konsekvens är uppbyggnaden av en gemensam biblioteksportal, (biblioteken.fi). Via denna kan användarna nå såväl folkbibliotek som forskningsbibliotek och dessutom ett flertal bibliotek utanför Finland. Vidare kan man få hjälp av en bibliotekarie eller få information om litteratur- och biblioteksfrågor.

För det tredje har man dragit en tydligare gräns mellan vad som är statens och kommunernas uppgifter. Det är kommunernas ansvar att tillhandahålla bastjänster, alltså fysiska och virtuella bibliotek med bra utbud och utbildad personal. Klarar inte den enskilda kommunen av det, kan man gå samman med en eller flera andra kommuner. Staten ska å sin sida ansvara för innehållsmässigt och tekniskt utvecklingsarbete, för en helhetssyn på bibliotekssektorn och för rationaliseringar, till exempel genom att dubbelarbete undviks.

Strategin har i sin tur följts av ett utvecklingsprogram 2007. Detta betonade i första hand biblioteken som regionalpolitiska verktyg och kom inte med några viktigare förslag.

Allas rätt till information och kunskap

Finlands biblioteksvision präglas alltså av ett rättvisetänkande. Alla medborgare ska ha samma tillgång till information och kunskap oavsett vem man är eller var man bor. Det är bibliotekens gemensamma uppgift att se till att den visionen blir verklighet. Den nationella strategin utgår från en holistisk syn på bibliotek, effektiviseringar och klarare arbets- och ansvarsfördelning, det vill säga ökad centralisering och styrning.

Norge

Bibliotekslag:	1985
Departement:	Kirke- og Kulturdepartementet
Myndighet:	ABM-utvikling
Struktur:	Kommunala folkbibliotek. Fylkesbibliotek på regional nivå med ansvar för samordning.
Nationalbibliotek:	Nasjonalbiblioteket, Oslo. Nasjonalbiblioteket har vissa samordnings- och utvecklingsuppgifter även för folkebiblioteken.

Befolkning	4,6 milj
Befolkningstäthet	12 inv/km ²
Antal kommuner	431
Totalt antal serviceställen	815
Invånare/serviceställe	5644
Bestånd böcker	20 milj
Böcker/invånare	4
Utlåning böcker	17 milj
Utlåning böcker/invånare	4
Utlåning andra medier	7 milj
Utlåning andra medier/invånare	1,5
Total utlåning	24 milj
Total utlåning/invånare	5
Besök	22 milj
Besök/invånare	5
Driftsutgifter	1300 milj SEK
Driftsutgifter/invånare	284 SEK
Medieutgifter	160 milj SEK
Medieutgifter/invånare	35 SEK
Årsverken	1748
Invånare/årsverke	2630

Få utlån, många serviceställen

I Norge har bibliotekens situation präglats av stabilitet de senaste tio åren, med ett brott de senaste året. I Norge har man haft en rad år med relativt stabila besökstal, men mellan 2005 och 2006 gick antalet besök ned. För första gången på tio år minskade då också det totala antalet utlån per invånare. Det berodde på att såväl bokutlåningen som utlåningen av andra medier mattades av – tidigare hade en ökad utlåning av andra medier uppvägt en krympande bokutlåning. Det totala beståndet var konstant mellan 2005 och 2006, men böckerna minskade sin andel till förmån för andra medier.

För första gången på närmare tio år steg anslagen till inköp av medier 2006. Driftskostnaderna ökade jämfört med 2005 och har gjort så de senaste tio åren. Antalet årsverken har legat ganska stabilt under samma period. Antalet serviceställen minskade dock, vilket de gjort under en lång rad år.

I jämförelse med de nordiska grannarna har Norge många serviceställen i relation till sitt befolkningsantal, men satsar förhållandevis lite resurser på biblioteken. Likaså hamnar man sist bland de nordiska länderna vad gäller bokbestånd per invånare, utlåning per invånare och besök per invånare. Norge har också minst antal biblioteksanställda i relation till befolkningens storlek.

ABM-myndighet

Den första norska bibliotekslagen kom 1935. Även om biblioteken varit en kommunal verksamhet, har staten bidragit till att finansiera driften. Men i och med den nya bibliotekslagen 1985 fick kommunerna det ekonomiska ansvaret för folkbiblioteken.

I den nya lagen formuleras folkbibliotekens uppgift, nämligen att främja upplysning, utbildning och kulturell verksamhet. Alla kommuner ska ha minst ett bibliotek och utbudet ska präglas av kvalitet, allsidighet och aktualitet. I lagen står också att bibliotekschefen ska vara fackutbildad. Vidare innehåller lagen bestämmelser om fri lånerätt och gratisprincipen. Slutligen sägs att folkbiblioteken ska ingå i ett nationellt biblioteksnätverk.

I Norge har man inrättat en särskild myndighet för arkiv-, biblioteks- och museisektorn. 2003 bildades ABM-utvikling genom en sammanslagning av Statens Bibliotektilsyn, Riksbibliotekstjenesten och Norsk Museumsutvikling. ABM-utvikling ligger under Kirke- og kulturdepartementet och är ett både förvaltande och utvecklande organ. Dess uppgift är att se till att stora och små aktörer samarbetar inom ett det nationella biblioteksnätverket, vilket alltså även inbegriper forskningsbibliotek. ABM-utvikling ska driva ett aktivt, strategiskt utvecklingsarbete för att samordna, effektivisera och stärka biblioteksområdet.

Bibliotekreform 2014

2004 tillsatte regeringen en omfattande utredning om biblioteken, *Bibliotekreform 2014*, vilken genomfördes av ABM-utvikling.

Utredningen är en del av en analys av hela den norska kulturpolitiken. Utredningen var klar 2006 och remissrundan avslutades i maj 2007. Vad som kommer att bli verklighet av utredningens förslag är således inte beslutat än.

Utredningen tar sin utgångspunkt i en vision om bibliotekens roll i kunskapssamhället. Norges framtid står och faller med hur väl man lyckas i den nya kunskapsekonomin och målet är att Norge ska bli en ledande kunskapsnation. Kompetensnivån måste höjas för att man ska kunna hävda sig i konkurrensen och biblioteken är viktiga i det arbetet.

Utredningen pekar ut problem hos det norska biblioteksväsendet. I landet finns många små bibliotek med begränsade resurser och korta öppettider. Det ger fragmentisering och stora skillnader vad gäller ekonomi, kompetens, tjänster och utvecklingsmöjligheter. Dessutom nämner man att antalet utlån och besök är lägre än i de andra nordiska länderna.

För att komma till rätta med problemen presenterar utredningen en rad förslag. Ett är att skapa ett gemensamt nationellt bibliotekssystem, Norgesbiblioteket. Detta är ett ”sömlöst” bibliotek, vilket betyder att det är användarens behov som står i centrum – biblioteken samarbetar och var någonstans användaren finner det han eller hon efterfrågar spelar ingen roll. Reformen innebär att man lämnar det traditionella, samlingsorienterade biblioteket med fokus på interna system. I stället skapas verklig fokusering på användarnas behov.

Bland förslagen finns också ett gemensamt digitalt bibliotek, där samtliga bibliotekskataloger kan nås via en gemensam portal. Ytterligare en viktig uppgift som nämns är att förbättra personalens kompetens. Utbildnings- och kunskapsnivån bland befolkningen ökar och därför måste också personalens kompetens förbättras.

Utredningen nämner även Nasjonalbiblioteket. Nasjonalbiblioteket är en stor och viktig biblioteksaktör, eftersom det har både operativa och förvaltningsmässiga funktioner och samtidigt är en central resursenhet för resten av bibliotekssystemet. Utredningen menar att dess roll bör förbli densamma, men att de omfattande investeringar som gjorts de senaste åren i högre grad bör utnyttjas för att gynna hela bibliotekssektorn.

Konsolidering

Om biblioteken ska bli centrala kunskapsinstitutioner menar man i *Bibliotekreform 2014* att det behövs en ”konsolidering”, som samlar resurser i större och starkare enheter. För att skapa Norgesbiblioteket krävs att biblioteken har en viss miniminivå, vilken uppskattas till mellan sex och åtta årsverken. Under denna nivå menar utredningen att biblioteken ska slås samman. Helst vill man att det finns minst ett serviceställe per kommun, men är någon annan lösning bättre för användaren så ska den väljas. Utredningen betonar värden som enklare arbetsprocesser, standardisering och stordriftsfördelar. Det är tydligt att man vill minska variationen mellan olika bibliotek och kommuner.

Den kommunala självstyrelsen är stark i Norge och utredningen tar upp frågor om relationer mellan den lokala och centrala nivån och den pågående debatt som finns om kommunernas roll. Skulle en tydligare lagstiftning vara möjlig? Är lokal variation förenlig med värderingar som standardisering, likhet och lika värde? Utredningen avstår från att svara tydligt på frågan, men dess överordnade tanke är till syvende och sist att bibliotekssektorn måste effektiviseras och att centralisering är nödvändig.

Utredningen har varit ute på remiss. ABM-utvikling har gjort en sammanställning av svaren och de flesta är positiva. Även det norska kommunförbundet är positivt, men betonar att staten måste betala för det man ålägger kommunerna. Nu är utredningen överlämnad till Kultur- och kirke departementet och det är de som kommer att ta vidare initiativ.

Tydligare offentligt ansvar för kulturen

I Norge har man alltså sett splittringen och småskaligheten som ineffektiv och oekonomisk och framhållit att mer samarbete och samordning behövs. Visionen är att biblioteken ska främja kunskaps- och kompetensnivån, vilket ska stärka Norges konkurrenskraft.

Intressant att nämna är också att Norge fått en kulturlag från och med augusti 2007. Avsikten är att skapa en generell och enkel kulturlag, som ger uttryck för det offentligas ansvar inom kulturfältet. Man vill ge ytterligare tyngd och status åt kultursektorn som offentligt ansvarsområde. Lagen innehåller inga detaljerade föreskrifter och den ger utrymme för lokalt självstyre. Den fastslår dock att kommuner och fylkeskommuner ska använda ekonomiska och organisatoriska medel för att främja ett brett utbud av kulturverksamheter lokalt och regionalt.

Sverige

Bibliotekslag:	1996 (2005)
Departement:	Kulturdepartementet (forskningsbiblioteken tillhör Utbildningsdepartementet)
Myndighet:	Kulturrådet
Struktur:	Kommunala folkbibliotek. Länsbibliotek med ansvar för utveckling, rådgivning, information och fortbildning.
Nationalbibliotek:	Kungl. biblioteket. KB har ett fåtal samordnings- och utvecklingsuppgifter även för folkbiblioteken.

Befolkning	9,1 milj
Befolkningstäthet	22 inv/km ²
Antal kommuner	290
Totalt antal serviceställen	1348
Invånare/serviceställe	6750
Bestånd böcker	41 milj
Böcker/invånare	5
Utlåning böcker	59 milj
Utlåning böcker/invånare	6
Utlåning andra medier	11 milj
Utlåning andra medier/invånare	1
Total utlåning	70 milj
Total utlåning/invånare	8
Besök	71 milj
Besök/invånare	8
Driftsutgifter	3500 milj SEK
Driftsutgifter/invånare	385 SEK
Medieutgifter	416 milj SEK
Medieutgifter/invånare	46 SEK
Årsverken	4878
Invånare/årsverke	1870

Sverige varken bäst eller sämst

Utvecklingen i Sverige har präglats av minskningar i antal besök och utlån under flera år. Värt att notera är att besökssiffrorna ökat det senaste året, efter att ha minskat i flera år. Det är filialbiblioteken som står för det ökade antalet besök.

Det totala beståndet minskar, vilket det gjort sedan mitten av 1990-talet. Det är bokbeståndet som står för minskningen, medan AV-medierna

ökar. Samma utveckling kan ses för utlåningen: utlåningen av AV-medier fortsatte att öka, medan bokutlåningen minskade. Den totala utlåningen minskade därmed, vilket den gjort under hela 2000-talet.

Antalet serviceställen har minskat stadigt under hela 1990- och 2000-talet, medan antalet årsverken har legat relativt konstant sedan 2000. Driftskostnaderna har ökat under samma period.

Eftersom Sverige är det största landet i Norden får Sverige förstås höga värden när länderna jämförs i absoluta tal. I relation till befolkningarnas storlek utmärker sig Sverige däremot varken som bäst eller sämst. I Sverige satsas inte mest eller minst och siffrorna för besök och utlåning per invånare är vare sig anmärkningsvärt höga eller låga.

Utredning av folkbiblioteken på 1980-talet

Redan under 1900-talets första hälft fanns svenska biblioteksförfattningar, där det fastslogs att alla medborgare skulle ha möjlighet att låna böcker, och staten gav bidrag till kommunerna för denna verksamhet. 1965 avskaffades de öronmärkta statliga bidragen till biblioteken.

I början av 1980-talet behandlades biblioteksfrågorna av utredningen *Folkbibliotek i Sverige*. Utredningen presenterade flera förslag som påminner om de som nu genomförs i de nordiska grannländerna, till exempel ökad politisk samordning genom inrättande av ett statligt biblioteksråd och ett förtydligande av statens ansvar. Dessa förslag kom dock aldrig att realiseras.

Initiativen inom biblioteksområdet det följande decenniet formulerades inte främst av politiker, utan av bibliotekens intresseorganisationer. En bibliotekslag stod högst upp på önskelistan. Kulturutredningen 1995 menade att en bibliotekslag borde reglera ett väl fungerande nationellt nätverk och avgiftsfria boklån. ”Verksamheten i övrigt bör vara en kommunal angelägenhet och inte heller i framtiden styras av staten.”

I överensstämmelse med utredningen var inte den bibliotekslag som trädde i kraft 1997 heller särskilt detaljerad, utan hade karaktären av en ramlag för alla sorters bibliotek. Den föreskriver att alla kommuner ska ha folkbibliotek och att syftet är att främja läsning och litteratur, information, upplysning och utbildning, samt kulturell verksamhet. Särskild uppmärksamhet ska ägnas barn och ungdomar, funktionshindrade, invandrare och andra minoriteter och boklån på

folkbibliotek ska vara avgiftsfria. 2005 gjordes ett tillägg till lagen, där det sägs att de allmänna biblioteken ska samverka och att kommunerna ska anta planer för biblioteksverksamheten.

Varken vision eller myndighet

I Sverige är det Statens kulturråd som ansvarar för folkbiblioteksfrågor. Kulturrådet är en statlig myndighet, vars huvuduppgifter är att ge ett samlat underlag för den statliga kulturpolitiken och att bistå regeringen med att genomföra den. Kulturrådet har ansvar för att fördela statligt kulturstöd, informera om kultur och kulturpolitik samt samla in statistik inom kulturområdet. Folkbiblioteken är alltså bara ett av flera kulturområden som rådet handlägger.

Många menar att Kulturrådets insatser på biblioteksområdet alltför mycket handlar om olika former av litteraturstöd. Därmed finns det inte någon statlig myndighet som hanterar andra aspekter av bibliotekens verksamheter. Kungliga biblioteket, KB, som är Sveriges nationalbibliotek, har ansvar för några uppgifter som berör folkbiblioteken, såsom vissa kurser och konferenser och samverkan mellan forskningsbibliotek, folkbibliotek, arkiv och museer. KB ansvarar dock framför allt för utveckling och samordning av forskningsbiblioteken. Skolverket och Myndigheten för skolutveckling handlägger skolbiblioteken, men för dem är biblioteken förstas endast ett bland flera ansvarsområden.

Någon nationell bibliotekspolitik bedrivs inte i Sverige och inte heller har någon nationell biblioteksstrategi formulerats. KB-utredningen 2004 påpekade att ett gemensamt nationellt biblioteksdatasystem och ett gemensamt svenskt nätbibliotek borde skapas, men något sådant finns ännu inte. Utredningen föreslog också att KB skulle få i uppgift att utarbeta en strategi för ökad nationell samordning av de offentliga biblioteksresurserna och också få hela ansvaret för utveckling och samordning av informationsförsörjningen till samtliga offentligt finansierade bibliotek, men inte heller dessa idéer har förverkligats.

De uteblivna åtgärderna

Den svenska utredningen av folkbiblioteksfrågorna föreslog alltså redan på 1980-talet lösningar som påminde om dem som senare formulerats av de andra nordiska länderna. Även KB-utredningen 2004 förde fram liknande mål. Det som har hänt sedan 1990-talet är att bibliotekslagen och en komplettering till densamma tillkommit, men i övrigt har få steg tagits mot ett nationellt perspektiv på bibliotekens roll i samhället.

Samma problem men olika lösning

Danmark betalar mest, Finland har flest besök och utlån

En jämförelse av 2006 års prioriteringar och resultat de nordiska länderna emellan visar att det finns stora skillnader. Danmark lägger i särklass mest pengar på biblioteken i relation till sitt medborgarantal. Därefter följer Finland, Sverige och Norge. I Danmark får biblioteken mer än dubbelt så mycket offentliga medel som i Norge.

Det finns å andra sidan många serviceställen per invånare i Norge, men antalet biblioteksanställda per norrman är litet. Förhållandet är det motsatta i Danmark: relativt få serviceställen, men många anställda i relation till befolkningen. Finland har något fler serviceställen per invånare än Sverige och Finland har likaså fler anställda i relation till antalet invånare.

De stramare ekonomiska förhållandena och det mindre antalet anställda i Norge avspeglar sig också i verksamheten. Norge ligger sist i Norden vad gäller antal biblioteksböcker per invånare, utlåning och besök. Något förvånande är det inte Danmark utan Finland som toppar statistiken över böcker per invånare, utlåning och besök. Finland lyckas således bra med sin verksamhet – med dessa mått mätt – utan att vara det land som betalar mest för biblioteken.

Sverige är varken bäst eller sämst bland de nordiska länderna. Sverige hävdar sig förhållandevis bra vad gäller antal besök per invånare. Däremot är utlåningen av andra medier än böcker jämförelsevis låg i Sverige.

Länderna skiljer sig alltså åt vad gäller prioriteringar och resultat och delvis beror det på olika förutsättningar. I Finland fyller biblioteken som nämnts en uppgift i omsorgen om den nationella identiteten. Norge har många små kommuner och följaktligen många bibliotek. Danmark är å andra sidan ett litet och tätbefolkat land, vilket gör att det inte behövs lika många serviceställen för att garantera god tillgänglighet. Danmark är det land där anpassningen av biblioteken till informationssamhället

och till nya medier kommit längst. Intressant att notera är alltså att det inte räcker att satsa mycket pengar på bibliotek eller att ha många filialer för att locka till besök och utlån. Det viktiga är att biblioteken kan ge användarna ett utbud och en service som ingen annan institution gör och att de förändras i takt med det omgivande samhället.

En undersökning av utvecklingen under längre tid visar att vindarna blåser åt samma håll. Gemensamt för alla de fyra länderna är att biblioteken har en lång historia och att de länge varit en del av den kommunala sektorn. Ändå fick biblioteken tidigt statsbidrag, men dessa ersattes under 1980- eller 1990-talet av generella bidrag till kommunerna, vilket gjorde att pengarna inte alltid nådde fram till biblioteken. Gemensamt är också att en både ekonomisk och verksamhetsmässig blomstringstid under 1970- och 1980-talen följdes av åtstramningar under 1990-talet.

En tendens under det senaste decenniet är ett minskat antal böcker och boklån, samtidigt som antalet andra medier blir fler. Det är givetvis ett tecken på att biblioteken anpassar sig till ett modernare utbud. Däremot syns en avmattning i ökningen av beståndet av andra medier och utlåningen av andra medier har faktiskt blivit mindre i några av länderna. Man kan fråga sig om utvecklingen mot en allt större andel AV-medier håller på att avstanna.

En annan tendens är att den totala utlåningen minskar och att antalet besök blir färre (med undantag för ett ökat antal besökare i Sverige 2006). Biblioteken lyckas alltså inte behålla sin attraktionskraft. Viktigt att påpeka är dock att antalet besök via webben inte ingår i statistiken än. Skulle de göra det, så skulle besökssiffrorna förmodligen se annorlunda ut.

Kostnaderna ökar i samtliga länder, det utförs ungefär samma antal eller något färre årsverken och det blir färre och färre serviceställen. Man lägger alltså mer pengar på biblioteken, men det finns en rörelse i riktning mot koncentration av resurserna. En stor del av de ökade kostnaderna kan förklaras med ökade löneutgifter, trots att antalet anställda inte blir fler.

Biblioteken i de nordiska länderna har alltså präglats av liknande förändringar de senaste åren. Även om länderna har olika traditioner och förutsättningar, går utvecklingen åt samma håll. Det är således inte olika utvecklingstendenser som kan förklara att man har olika visioner för biblioteken.

Samma utmaningar

De svenska biblioteken står inför en rad utmaningar. Internet, nya medier och billigare böcker gör att biblioteken förlorat sin tidigare självklara identitet som det ställe där medborgarna i första hand söker information. Detta samtidigt som kunskapssamhället har kommit för att stanna och individernas möjligheter att fatta välgrundade beslut är beroende av deras möjligheter att skaffa sig information med hög kvalitet. Biblioteken borde vara samhällets centraler för bred information av yppersta klass, men förutsättningarna skiljer sig mellan olika delar av landet.

Användarnas förväntningar på utbud och tillgänglighet har förändrats de senaste åren, vilket ställer nya krav på samarbete. Samma utvecklingsarbete utförs dock fortfarande vid en rad institutioner, vilket är ineffektivt. Likaså har den teknologiska utvecklingen gått fort och utvecklingen av tekniska lösningar är ett arbete som inte varje enskilt bibliotek eller ens länsbibliotek kan klara av. Bristande samordning leder dessutom till att modeller som utvecklats på ett ställe inte kan appliceras ett annat. Det är ett slöseri med resurser om samma utvecklingsarbete utförs samtidigt på olika håll i landet och på ett sådant sätt att det inte kan utnyttjas av alla.

Samma utmaningar har identifierats i Danmark, Finland och Norge: hur ska man öka effektiviteten, hur ska man skapa verkligt samarbete och hur ska man anpassa sig till informations- och teknologiutvecklingen? Danmark, Finland och Norge har hittat liknande nationella lösningar på problemen.

Svenska bibliotek utan karta och kompass

Danmark, Finland och Norge har tagit ordentliga kliv i riktning mot en samlad nationell bibliotekspolitik. De senaste åren har präglats av visioner, utredningar, förslag och förnyelse. I Danmark har biblioteken en särskild statlig myndighet med uppgift att utveckla samordning och kvalitet och att samarbeta med departementet. Man har också formulerat tydliga mål och strategier för hur man vill att biblioteken ska utvecklas och vilken funktion de ska ha i samhället. Även i Finland har man utvärderat det nuvarande systemet och satt visioner och strategier på pränt. Man har gett Nationalbiblioteket i uppdrag att bli alltmer av en organisation för samling och utveckling av alla sorters bibliotek. Likaså har de norska biblioteken fått en särskild myndighet – om än tillsammans med arkiven och museerna. Tydliga mål och tillvägagångssätt för den nationella bibliotekspolitikerna har uttalats.

I Danmark, Finland och Norge har man valt att satsa på högteknologiska och användarcentrerade tjänster. Man har ansett att en kvalitativ utveckling varit viktigare än en kvantitativ: det duger inte att ha många små bibliotek som inte lever upp till användarnas krav. I stället väljer man att ha färre bibliotek, som däremot har tjänster som gagnar kunskapssamhället och som invånarna kommer att efterfråga även i framtiden. Dessutom har man menat att bristen på samordning leder till ett slöseri med ekonomiska resurser. Kvalitet, holism, effektivitet och funktionsuppdelning har därför blivit ledord.

Sverige är det enda land i Norden som inte har någon nationell bibliotekspolitik och som inte har formulerat någon gemensam biblioteksstrategi. Ingen myndighet har överblick över den nationella bibliotekssituationen och ingen kan därför säga hur utvecklingen ser ut eller hur den skulle kunna förbättras. Ingen instans kontrollerar om bibliotekslagens föreskrifter om samarbete och kommunala biblioteksplaner efterföljs. Ingen nationell aktör tar initiativ, värderar utvecklingen eller stakar ut färdriktningen.

I hela Norden är folkbiblioteken en kommunal verksamhet. Den kommunala självstyrelsen i de nordiska länderna är mycket stark i ett internationellt perspektiv och ökad statlig inblandning i kommunala frågor är därför inte okomplicerad. Det gäller särskilt när kommunerna åläggs nya uppgifter utan att få ökade statsbidrag. Exempelvis mötte den svenska bibliotekslagen motstånd från Svenska Kommunförbundet, eftersom den föreskrev att alla kommuner måste ha folkbibliotek.

Den kommunala självstyrelsen är något vi ska värna. Biblioteken är väl förankrade som kommunala uppgifter och ofta en av kommunens mest uppskattade verksamheter. En nationell bibliotekspolitik ska därför inte inkräkta på kommunernas rätt att sköta sina angelägenheter. I de andra nordiska länderna har man hittat olika sätt att hantera avvägningen mellan kommunal självstyrelse och behov av nationell bibliotekspolitik. I Danmark har man gett Biblioteksstyrelsen verkliga medel att uppmuntra utvecklingsarbete. I Finland ska den centrala nivån utveckla standarder, till vilka de kommunala biblioteken kan ansluta sig. I Norge talar man om stordriftsfördelar, vilka kan vara ekonomiskt fördelaktiga även för kommunerna. Man använder alltså morötter i stället för piskor och finner lösningar där den centrala nivån står för utveckling av metoder och tillvägagångssätt och för formulerandet av övergripande visioner om bibliotekens roll, men där kommunerna förblir experter på själva verksamheten. Strängare lagstiftning är inte på något sätt nödvändig för att förverkliga en nationell bibliotekspolitik.

Danmark, Finland och Norge gör tydliga kopplingar till landets utveckling som kunskapsnation och att menar anpassningen till ett informationssamhälle är nödvändig för landets konkurrenskraft. Man har på allvar förstått att informationssamhället behöver moderna kunskapscentraler, där alla kan skaffa sig information av hög kvalitet, och man är medveten om att det kräver tydliga signaler uppifrån. Biblioteken byter identitet från kulturella institutioner till samhällets kunskapscentraler. De går från att vara självständiga och samlingsorienterade till att vara delar i ett flexibelt system präglad av modern teknologi, kvalitet och användarvänlighet.

Även i Sverige har regeringen satt som mål att landet ska bli en världsledande kunskapsnation och att det ska bli ett av våra främsta konkurrensverktyg. Ändå avstår man från att använda biblioteken som ett medel för att förverkliga dessa mål. Det gagnar inte landet som helhet och det är inte rättvist gentemot dem som behöver biblioteken som stöd i informationssamhället. Och man kan fråga sig hur Sverige ska kunna bli bäst i världen när vi fortfarande är sämst i Norden.

Biblioteken i Danmark, Finland, Norge och Sverige 2006

	Danmark	Finland	Norge	Sverige
Befolkning	5,4 milj	5,2 milj	4,6 milj	9,1 milj
Befolkningsstäthet	125 inv/km ²	16 inv/km ²	12 inv/km ²	22 inv/km ²
Antal kommuner	98	416	431	290
Totalt antal serviceställen	<i>681</i>	858	815	1348
Invånare/serviceställe	<i>7930</i>	6060	5644	6750
Bestånd böcker	28 milj	36 milj	<i>20 milj</i>	41 milj
Böcker/invånare	5	7	4	5
Utlåning böcker	52 milj	74 milj	<i>17 milj</i>	59 milj
Utlåning böcker/invånare	10	14	4	6
Utlåning andra medier	21 milj	27 milj	<i>7 milj</i>	11 milj
Utlåning andra medier/invånare	4	5	2	1
Total utlåning	73 milj	101 milj	<i>24 milj</i>	70 milj
Total utlåning/invånare	14	19	5	8
Besök	34 milj	60 milj	<i>22 milj</i>	71 milj
Besök/invånare	6	11	5	8
Driftsutgifter	3600 milj SEK	2300 milj SEK	<i>1300 milj SEK</i>	3500 milj SEK
Driftsutgifter/invånare	675 SEK	451 SEK	<i>284 SEK</i>	385 SEK
Medieutgifter	471 milj SEK	340 milj SEK	<i>160 milj SEK</i>	416 milj SEK
Medieutgifter/invånare	87 SEK	65 SEK	<i>35 SEK</i>	46 SEK
Årsverken	4730	4780	<i>1748</i>	4878
Invånare/årsverke	1140	1090	<i>2630</i>	1870

Kommentarer: Fet stil = ”toppnotering” bland de undersökta länderna, kursiv stil = ”bottennotering”.
 Avrundning till heltal gör att summan för total utlåning/invånare inte överensstämmer med summan av utlåning av böcker/invånare och utlåning av andra medier/invånare.

Källor

Danmark

Folke- og Forskningsbiblioteksstatistik 2006, Biblioteksstyrelsen 2007.

Fra information til viden: Biblioteksstyrelsens oplæg til strategi for dansk biblioteksudvikling, Biblioteksstyrelsen 2006.

Lov om biblioteksvirksomhed 2000. Finns på: <http://www.bs.dk>

Stenquist, Bjarne: *Är det på efterkälken Sverige åker? Biblioteken behöver ett nationellt uppdrag*, Lund 2003, s 47-56.

Strategi: Fra information til viden: på vej til vidensamfundets bibliotek, Biblioteksstyrelsen 2006.

Udviklingen i folkebibliotekernes virksomhed og økonomi 1994–2002, Biblioteksstyrelsen 2004.

Utvalget om bibliotekerne i informationssamfundet (UBIS), Kulturministeriet 1997.

Finland

Bibliotekslag 1998. Finns på: <http://www.finlex.fi>

Bibliotekspolitiska programmet 2001–2004, Undervisningsministeriet 2001.

Biblioteksstrategi 2010. Policy för tillgång till kunskap och kultur, Undervisningsministeriet 2003.

Stenquist, Bjarne: *Är det på efterkälken Sverige åker? Folkbiblioteken behöver ett nationellt uppdrag*, Lund 2003, s 35-45.

Utvecklingsprogram för bibliotek 2006–2010. Biblioteket som ett mångsidigt servicecenter på landsbygden och i tätorterna, Undervisningsministeriet 2007.

<http://www.minedu.fi> (Undervisningsministeriet)

<http://tilastot.kirjastot.fi> (statistikdatabas, Undervisningsministeriet)

Norge

Bibliotekloven 1985. Finns på: <http://www.abm-utvikling.no/>

Bibliotekreform 2014. Del 1: Strategier og tiltag, ABM-utvikling 2006.

Bibliotekreform 2014. Del 2: Norgesbiblioteket – nettverk for kunnskap og kultur, ABM-utvikling 2006.

Lov om offentlege styresmakters ansvar for kulturverksemd 2007. Finns på: <http://www.lovdataba.no>

Statistikk for bibliotek og museum 2006, ABM-utvikling 2007.

<http://www.abm-utvikling.no>

Sverige

Bibliotekslagen 1996. Finns på: <http://www.riksdagen.se>

Bibliotekreform 2014. Del 2: Norgesbiblioteket – nettverk for kunnskap og kultur, ABM-utvikling 2006.

Folkbiblioteken 2006, Statens kulturråd 2007.

Nordic libraries and their organisations in the 21st Century, Dansk Biblioteksforening 2005.

SOU 1984:23 *Folkbibliotek i Sverige*.

SOU 1995:84 *Kulturpolitikens inriktning – i korthet* (citats s 67).

Stenquist, Bjarne: *Är det på efterkälken Sverige åker? Biblioteken behöver ett nationellt uppdrag*, Lund 2003, s 71-81.

<http://www.kulturradet.se>

<http://www.riksbanken.se>

<http://www.scb.se>

Norden allmänt

<http://norden2007.fi/public/default.aspx?nodeid=36266&contentlan=3&culture=sv-FI>

